

פררטרקורל מס' 296
 מישיבת ועדת החוקה, סוק ומשפט
 שהתקיימה כיום ד', כ"ח בשבט, תשל"ג
 8.30 שעה, (31.1.73)

נ כ ח ר

חברי הוועדה:

- יו"ר
- י. גולדשמידט
 - ש. ז. אברמוב
 - א. אנקוריון
 - ר. ארזי
 - י. אריזור
 - מ. ביבי
 - מ. בן-פורת
 - ג. האוזנר
 - ב. הלוי
 - ת. טובי
 - א. לוונבראון
 - א. עופר
 - מ. פרוש
 - ש. פרידמן
 - ח. צדוק
 - י. קורן
 - י.ה. קלינגהופר

מוזמנים:

- סגן השר ג. יעקבי
- חה"כ בחושתן
- א. ידין - הממונה על החקיקה, משרד המשפטים

נעדרו

- מ. אביזהר
- ז. הרינג

ר. מלחי - מזכירת הוועדה

מ. טרלו

רשמה:

1. סדר היום: חוק יסודי: הכנסת (תיקון)
 הצעת חברי הכנסת: מ. ביבי, מ. בן-פורת, מ. ברעם
 ז. גרשוני, א. עופר, ח. צדוק, י.ש. שפירא

2. חוק לטפול בחולי נפש (תקון), תשל"ל - 1970

היו"ר י. גולדשמידט: אני פותח את הישיבה, אנחנו ממשיכים היום ומסיימים את הדיון בהצעת החוק של חברי הכנסת: ביבי, בן-פורת, ברעם, גרשוני, עופר, תצדוק, י.ש.שפירא.

חוק יסוד: הכנסת (תיקון), הצעת חברי הכנסת: מ. ביבי, מ. בן-פורת, מ. ברעם, צ. גרשוני, א. עופר, ח.צדוק, י.ש.שפירא

ג. יעקבי: ביקשתי להיות מוזמן משום שיש לי עניין בעניין הנדון. הפגמה הרצויה - לפי דעתי - בהקשר להצעת החוק הזאת, היא: שהכנסת תזכה אותה בתמיכה בקריאה ראשונה בקדנציה הזאת, כדי לאפשר רציפות או החלת רציפות על החוק הזה. אם המצב ישאר כפי שהוא, וההצעה תישאר בגדר הצעה שזכתה בתמיכת הכנסת בקריאה הסרומית, הרי אין סיכוי להחלת רציפות למרות שהכנסת הנוכחית לא תוכל לסיים את הליכי החקיקה במועד מספיק מוקדם כדי שהבחירות ב-1977 תיעשנה על פי השיטה החדשה גם אם לא מוכסח רוב. נדמה לי, שרצוי שהועדה תסיים את הדיון והנושא יבוא לקריאה ראשונה. אני מקווה שהכנסת תזכה את ההצעה ברוב הדרוש. אם לא, תחודש היוזמה בכנסת הבאה. אם הועדה לא תסיים את דיוניה, בלאו הכי מצטרף היוזמה להתחדש בכנסת הבאה. אם בקריאה הראשונה לא ייווצר רוב מספיק בכנסת, הרי ההצעה לא לקתה בחסר ויש סיכוי שבקריאה הראשונה ייווצר הרוב הדרוש, ואז יש החלת הרציפות שמקדם את סיכויי ההגשמה של החוק הזה בבחירות שלאחר הבחירות הקרובות.

לכן אני בעד סיום הדיון בוועדה, והעברת ההצעה לכנסת הנוכחית. המדובר בהכרעה לשינוי שיטת הבחירות, מבחירות יחסיות ארציות הקיימות עתה, לבחירות איזוריות יחסיות משולבות.

על הפרטים יצטרפו לדון בוועדה, אם ולאחר שהכנסת תזכה את ההצעה ברוב הדרוש.

חה"כ פרידמן, ועוד מספר חברים, חלקו על הצעת החוק ומגמתה, והעלו טענות עקרוניות. אני רוצה להגיב על זה.

אני מניח שכולנו יודעים שאין לשיטה הקיימת בישראל אח ודוגמא במדינה כל שהיא בעולם הדמוקרטי. גם אילו היתה דוגמה נוספת באיזו שהיא מדינה בעולם, אני חושב שעל מוקדי התורפה של השיטה הקיימת היה רוב גדול מאד בכנסת. אינני בטוח באשר לאלטרנטיבה לשיטה הקיימת, אולי הרוב היה מצטמק באשר לזה.

העדר הצעה אלטרנטיבית משמעותית בפני הבוחרים, גן כן מהווה גורם. כמעט כל בוחר שבא לקלפי, יודע יפה שאם הוא מצביע בעד רשימה א', הוא מצביע בעד רשימה שתרכיב את הממשלה; ואם בעד רשימה ב', זו הרשימה שמרכיבה את האופוזיציה; אם בעד רשימה ג', היא הרשימה שנועדה להשתתף בקואליציה. זה איננו משבח את הדמוקרטיה. העובדה שהבוחר בוחר בין הרשימות הארציות, והוא מכיר קבוצות מוגבלות של אישים מקרב הסיעות הללו, ובקולו השולי הוא לא בוחר את ראש הרשימה, לא את השני או הרביעי, אלא הוא מכריע בקולו את כניסתו של חב"כ האחרון שאותו הוא לא מכיר.

העדר זיקת גומלין מספקת בין נבחר לבוחר, מפחית את המשמעות של ייצוג דמוקרטי. בסופו של דבר, זה יוצר מצב של נבחרים שאינם נזקקים לציבור בוחרים ספציפי, ויש בוחרים החשים בניקור ובזרות, ובסופו של דבר בתחושה של העדר יכולת והעדר השפעה, תחושה שיש לה השלכה חמורה על החיים הדמוקרטיים ועל היחס למוסדות הדמוקרטיים.

כל מי שנפגש עם הדור הצעיר בארץ ועם ציבור אחר, חש בניקור הגובר והולך בין חלק מהציבור לבין הנבחרים הלגיטימיים שלו במוסד המחוקק וגם במוסדות ציבור אחרים. יש טעם לפגם בעובדה זו. כתוצאה מכך נוצרים תהליכים של צנטרליזם במדינת ישראל, ולא מספיק פלורליזם. יש ניקור ופער של אמון.

השינוי בכיוון שמוצע, הוא מנסה למזג את יתרון של שתי השיטות. מצד אחד את האספקט הכולל הלאומי, החברתי, ע"י כך שבאיזורים ייבחרו מספר חברי-כנסת וחלק ייבחרו ברשימה אחרת.

ע"י בחירה ישירה בין מועמדים, נביא להגברת העצמאות של חברי-הכנסת, לתחושת החובה שלהם כלפי ציבור הבוחרים; לתחושת החובה בתחום היוזמה והפקוח הפרלמנטרי, וזאת מבלי לנתקם ממסגרות פוליטיות ארציות שהן חיוניות לממשל תקין מצד אחד, ולקיומה של אופוזיציה תקינה מצד שני.

תוצאות הלוגיקה צוינו ע"י חברי הוועדה שקדמו לי, והן: צמצום מספר הרשימות, ולא במספר הגוונים המיוצגים בכנסת. גם באנגליה יש גוונים רבים אבל הדבר נעשה במסגרתן של מפלגות פוליטיות גדולות שבאות לידי קונצנזוס במסגרת אחת. מדובר רק על צמצום מספר הרשימות, דבר שהוא חיוני לממשל תקין. אלטרנטיבות משמעותיות יותר בפני הבוחר, שידע שיש לו אפשרות לשנות את פני הדברים. הדברים אינם מוכתבים מראש. יחסו של הבוחר לחיים הפוליטיים והדמוקרטיים, לפי דעת י, ישתנה בכיוון של הפחתת הפער והניקור והזרות.

הה"כ פרידמן אמר שהמסטר בישראל הוא יציב. אינני חולק עליו. השאלה אם יציבות המסטר מספיקה כדי לאבחן מסטר דמוקרטי. אני מכיר מסטרים קיימים שאינם מאפיינים סממנים דמוקרטיים. לכן טוב שהמסטר יציב, אבל אין בזה משום קריטריון מספיק כדי לאבחן מסטר דמוקרטי משוכלל.

לכן אני מציע שהוועדה תעביר את הצעת החוק הזאת לקריאה ראשונה, ואילו הפרטים והכללים ייקבעו בדיוני הוועדה, אם וכאשר הכנסת תעביר לוועדה את הצעת החוק להמשך הספול.

ג. האוזנר:
אנחנו חוזרים על ויכוח שקיים בציבור ובכנסת במשך שנים רבות. שיטת הבחירות הקיימת, גם אם היא מעודדת קיום מסגרות שונות, מצלמת, בצורה מדויקת ונכונה, את רצונו של ציבור הבוחרים; מביאה לבית הנבחרים את אלה שהבוחרים רוצים בהם. אם יש קבוצת בוחרים שרוצה בנבחרים מקבוצה קטנה, מבוקשה ניתן לה, ואין רצון זה נתקל בקיר אטום של חקיקה שאיננו מאפשר כניסה לבית המחוקקים אלא כאשר אדם שייך למפלגה גדולה.

שיטת הבחירות - ובזה צודק סגן השר יעקבי - אופיינית לכל אופה ולשון. אי אפשר לדבר על כך ששיטת בחירות אחת צודקת יותר, והשניה צודקת פחות; דמוקרטיית יותר או דמוקרטיית פחות. הולנד דמוקרטיית פחות מארה"ב? היתה כאן משלחת רמת-דרג מהולנד והם אמרו לי שאצלם הויכוחים בפרלמנט דופים מאד לשלנו. האם אפשר לומר שהולנד פחות דמוקרטיית ממדינה אחרת?

שיטת הבחירות שלנו מקובלת עלינו במתכונת זו, וגם בעיני איננה כליל השלמות, וגם אני מודה כי צריך לחפש דרכים לשכלל אותה, אבל שיטת הבחירות הזאת קיימת אצלנו מתקופת הישוב, בזכותה יכולנו לקיים אוטונומיה שלנו בטרם היתה המדינה, והיא קיימת מאז קום המדינה. אילו מי שהוא יכול היה להצביע על איזו משימה גדולה וחיונית שנמנעה מאתנו מפני שהיתה לנו שיטת בחירות זו, הייתי מוכן להאזין לו. אבל בחסותה של שיטת בחירות זו קיימנו ממשל שבהנהגתו הלכה המדינה שלוש פעמים למלחמה, שבהנהגתו קיימה המדינה תהליכים מאד רציניים של קיבוץ גלויות, קליטת עליה רכתי, כראשית קום המדינה ובתקופות שונות לאחר מכן. וכי שיטת הבחירות הקיימת מנעה מאתנו בצווע של איזו משימה מכלתית גדולה? אינני חושב שזה הפצב.

אם שיטת בחירות זו תשונה לשיטה שהמליצו המציעי השינוי, אז באופן
מיכאני לא יתבטא עוד רצוננו לציבור הבחורים כפי שהוא, אלא
ישתקף כראי עקום. איברים גזולים יתארכו ואיברים קטנים ייעלמו.
אינני חושב שזה יתרום משהו ליציבות הדמוקרטיה הישראלית. אינני
חושב שזה כל כך טוב שנדחוף כוחות מסוימים, שיש להם היום אפשרות
להתבטא בכנסת, הצידה; או כוחות אחרים נדחוק למחלת. אינני
חושב שזה טוב, אני חושב שזה רע.

בשיטת הבחירות הקיימת, בסופו של דבר, כוחות
מצאו לאפשרי להתקרב לגושים. וכי לא קיימת גח"ל או המערך? אי אפשר
לומר שהשיטה פועלת אך ורק בכיוון! צנטריפוגלי. בחסותה ובקיומה
באו לנו גיבושים. אינני רוצה ללכת לגיבושים כאלה באופן מיכאני.

להצעה הזאת אין רוב מספיק בבית על מנת
להתגבר. הדבר ידוע לנו מהכרזות הסייעות. אני הצעתי שנתחשב בעובדה
הזאת ולא נקיים כאן ויכוח שהוא כרגע דבר-שפתיים. עמדות הסייעות
ידועות, הכריזו עליהן. איננו מוחים לויכוח ששכנענו, כי אנחנו
קשורים בהחלטות של שולחנינו. אינני חושב שכאן אנחנו יכולים
במסגרת המצומצמת הזאת, להשתכנע מניפוקים. אנחנו מביאים את הניפוקים
שסייעותינו החליטו עליהם וחייבו אותנו בהם. זאת המציאות הפרלמנטרית
ואיננו מתפניים, כתוצאה מכך, לעבודות דחופות של הועדה הזאת.

אני מציע שהועדה תיקח בחשבון את המצב
הפרלמנטרי הידוע והקיים, ותתחשב בזה.

ת. טובי:
הצבענו נגד ההצעה ואנחנו נפשיך לבטא את
התנגדותנו לחוק. אני, כמוכן, אצביע

נגד ההצעה.

הדיון על העניין נמשך במדינה מאז כינון
הכנסת. נסיון החיים במשך 24 שנים דוקא פוסל, לגבי תנאי ישראל,
את השיטה אשר כיום רוצים לכפות. השיטה הקיימת איפשרה לכל
הזרמים הפוליטיים, לכל הכוחות הציבוריים בארץ, להתמודד, להופיע
לבטא את עצמם. אני חושב שזה לא דבר רע לכל הצדדים. גם אלה המציעים
שיטת בחירות איזוריות, מתכוונים לשני דברים:

א. כמה מפלגות, באיזו חלוקת איזורים,

ייעלמו מעל מסת הארץ;

ב. שותפים בקואליציה, כמו המפד"ל או
המפלגה הליברלית העצמאית, שהשותפות אתם מכבידה על הקואליציה,
תוכלו לוותר עליהם ולהעביר דברים בלי התחשבות יתירה בשותפים.

העלמותם של כוחות פוליטיים מהזירה

הפרלמנטרית, לא תביא תועלת, אפילו מבחינת ההשקפה שלהם. זה
דבר שיביא לרצון התבטאות בצורות אחרות, ואינני חושב שזה
לתועלת ההתפתחות הדמוקרטית בישראל. תהא שיטת המחשבה על שינויי
הממשל אשר תהא, אבל אני מניח שכולנו דואגים ופועלים על יסודות
של תמורות דמוקרטיות. ע"י השיטה המוצעת, תגרמו ליצירתם של כוחות
לא ביודעין, באופן אוביקטיבי ובאופן בלתי מודע, יפגעו בתהליכים
הדמוקרטיים.

אשר להבטחת המשל יותר גוח כאקד השותפים
בקואליציה יהיו שותפים זוטרים עוד יותר, כאשר אתם נשענים על רוב
מוצק בכנסת, אני חושב שפסופו של חבריאתם לא תהיו מחוסנים
מהתפתחות כזאת שיהיה איזה שהוא ליכוד כוחות כזה אשר יוריד אתכם
למיצועס, וזה איננו לטובת תהליכי ההתפתחות הדמוקרטית בארץ.
לכן אתם גורמים בפרספקטיבה היסטורית לנזק, למה שאתם מדימים
היום כדגל הדמוקרטיה.

שחלק מהאוכלוסיה תשללו את האפשרות

להופיע בזירה הפרלמנטרית.

אינני יודע אם היה תקדים לכך שכנסת
מסוימת חוקקה חוק או החלטה על חוק, שמראש נאמר עליו שהכנסת הבאה
תחליט כך וכך. אתם מציעים שהחוק יתקבל בקריאה ראשונה, ואין
ערבות שהוא יתקבל בקריאה שניה ושלישית, וזאת משאירים לכנסת הבאה.

לא היה עוד זכר כזה שכנסת אחת תקבל מסגרת של חוק, ואת הפרטים תשאיר לכנסת הבאה. אם אתם רוצים לחוקק חוק, תשלימו אותו, תגידו איך, מה, כמה.

אני מקווה שבכנסת הבאה יהיו יחסי כוחות כאלה שלא ירצו בזה. אילו זה היה חוק בפני עצמו, זכותה הריבונית של הכנסת לקבל אותו; אבל לקבוע מה הכנסת הבאה צריכה לעשות? זה דבר פסול.

אני מציע לא לאשר את החוק בקריאה ראשונה בוועדה, אלא לתת לו נשיקת מיתה.

7. ארזי:
יש לי ספק אם הוועדה יכולה, בקריאה טרומית, לדון בחוק מסגרת. יש לי ספק, לו היה רוב בוועדה בעד ההצעה, אם היינו יכולים לדון בחוק שאין בו תכן, יש בו רק עקרונות. העקרונות עדיין אינם קובעים את דרך הבחירה. למשל, אומרים: הבחירות תהיינה בחלקן איזוריות ובחלקן יחסיות. כמה איזוריים, וכל הפרטים - אין אומרים.
אינני יודע מאין לחה"כ יעקבי הידיעה הברורה שאנחנו הארץ היחידה שיש לה שיטת הבחירות היחסיות הארציות. אני מציע לו לבדוק זאת שנית.

כמשך 25 שנות קיום המדינה, היו בה ארבעה ראשי ממשלה. כולם היו ממפלגה אחת. האם אפשר לומר שזה נקרא חוסר יציבות?

כמעט כל כנסת שיימה - פרט לשתיים - את כהונתה לפי התהליכים שנקבעו לה. האם אפשר לומר שזו איננה יציבות השלטון?

המצב שלנו היום הוא שאנחנו חיים במשטר קואליציוני. נשאלת השאלה: האם מדינת ישראל, לפי הייחוד הלאומי שלה, לא זקוקה לשלטון קואליציוני? אני מתאר לעצמי שגם לו היתה סיעה אחת עם רוב מוחלט, היא לא הייתה מונעת הקמת קואליציה. אבל גם בשיטה הקיימת, אין מניעה שסיעה מסוימת תהווה רוב. לשם זה לא צריך לשנות את שיטת הבחירות...

אומרים שיש פיצול של מפלגות. יש הרבה מפלגות בארץ. כולנו רואים שיש תהליך וולונטרי של ליכוד גושים. האם עדיף תהליך וולונטרי של ליכוד או כפיית ליכוד? אין ספק שהשיטה הזאת תכפה ליכוד. אם מפלגה קטנה לא תרצה לרדת מהבמה הפרלמנטרית, היא תצטרך ללכת לליכוד. אילו היה בארץ תהליך של פיצול - זה דבר אחר. אבל יש תהליך הפוך. האם אפשר לומר, שהשיטה הקיימת, היא לבדה יכולה למנוע איחוד מפלגות? אינני בטוח מה עדיף, מפלגות בארץ או מפלגות פלורליסטיות כמו הלייבור והשמרנים, או המפלגה הדמוקרטית והרפובליקאית בארה"ב. רבים מטילים ספק אם השיטה במדינות ההן היא הנכונה. הדבר הבולט באי הצדק של הבחירות האיזוריות, היא הדוגמא הבריטית. באנגליה כל ציר בלייבור זקוק ל-35 אלף קולות. אותו הדבר במפלגה השמרנית; אולם המפלגה הליבראלית זקוקה ל-300,000 קולות בשביל ציר. יש בזה אי צדק, אי יושר? יש בזה גורם שהוא מחזק את הדמוקרטיה?

כולנו מכירים את הבעיה של מנגנוני

המפלגות בארץ. אבל הדבר הזה לא ישונה בבחירות איזוריות,

אני רואה את ההבדל המסוכן ביותר בזה שאנחנו מביאים לפרטיקולריות של אינטרסים של המדינה, במקום להגיע ליתר קונסולידציה, ליתר גיבוש האחריות של כל חלקי העם. זה יכול להביא לדבר מסוכן ביותר, לדס-אינטגרציה מוחלטת.

נגיח שזכות הבחירה תהיה למיליון ו-800,000 נפש, אז בתל-אביב יהיו שלושה איזורים או שני איזורים. מה יהיה האינטרס המיוחד של השלטון בחלק מסוים של תל-אביב לעומת האינטרס בחלק האחר של העיר? האם איננו רוצים שיראו את האינטרסים של כלל הארץ? האם המדינה כל כך גדולה שצריך לחלק אותה לאיזורים? האם מי שהוא לא רואה את ההתפתחות ההיסטורית באנגליה? עם היתה התפתחות מקבוצים שונים עם אינטרסים שונים. האם אצלנו יש מצב כזה?

איזה איזור יהיה לחלק ההתיישבות?

לתנועה ההתיישבותית לא יהיה ייצוג, אלא מי שהוא, שגר בקיבוץ, ירשום את עצמו שהוא גר בתל-אביב והוא ייבחר בתל-אביב.

אני חושב שהשיטה הזאת לא הוכיחה את עצמה.

לעומת זאת, השיטה שלנו הוכיחה את עצמה. אין ממסלה מתחלפת אצלנו בכל שנה. האם אין לנו פרלמנט דמוקרטי? אין לנו במה להתבייש. יש אחריות כוללת של כל חלקי הארץ.

לעומת זה, אני חושב שבחירות איזוריות

יביאו לפיצול, וזה יגרום להעדפת אינטרס חלקי על אינטרס כללי. במקום לחנך את העם לאינטגרציה לאומית ולמייזוג של עזות וליחוס של שוויון לעמים החיים בארץ הזאת, זה יטפח ספרטיזם ויביא לדס-אינטגרציה.

לדעתי, הן מטעם זה שהחוק הוא חוק מסגרת

ואין בו תוכן ממשי; אבל יותר מתוך גישה עקרונית לענין. אני סבור שעל הוועדה להחליט שאין מביאים את הדבר למליאה בהמלצה. אם יהיה רוב לדעה זו, אני מצטרף אליה; אם יהיה רוב בוועדה בעד העברה למליאה לקריאה ראשונה, יעבירו לקריאה ראשונה. אני משוכנע שאין לזה רוב בקריאה הראשונה. אם בקריאה ראשונה החוק נופל, אין מחילים עליו רציפות.

היו"ר י. גולדשמידט:

מצטט סעיף 112(ב) לתקנון. הוועדה תכין

את ההצעה לקריאה ראשונה בכנסת, או תציע להוריד אותה מסדר היום. אם יהיה רוב בוועדה בעד הבאת ההצעה לקריאה ראשונה, נצטרך להקדיש זמן כדי להציע תיקונים בנוסח. אם יהיה רוב להסיר את ההצעה מסדר היום, יביא היו"ר הוועדה את החלטת הוועדה למליאת הכנסת, והמליאה יכולה לקבוע עמדתה, אם לקבל את עמדת הוועדה, או לא. הכנסת יכולה גם לדחות את הצעות הוועדה. אם הכנסת תקבל את החוק, ותהיה קריאה ראשונה ולא שנייה ושלישית, אין רציפות אוטומטית, אלא אם הממשלה שתקום אחרי הבחירות לכנסת השמינית, תציע ותקבל את הסכמת הכנסת על רציפות ההצעה הזאת.

ח. צדוק:

בשלב זה אינני מוכן לקבוע מה הסיכויים של ההצעה, אם היא תקבל 61 קולות בדיון

מוקדם. לפי התוצאות יהיה גורל ההצעה.

זה אחד הנושאים שמתורכחים עליהם במשך

15 שנה, אחרי שבעולם נכתבו מאות ספרים.

מה"כ ארזי התווכח על השיטה האנגלית

בעיקר. כל הפגמים שמנה, היו לגבי השיטה של איזור בחירות של איש אחד. מה מוצע דבר אחד, שקיים בכל הדמוקרטיות המערביות, פחות או יותר. לעומת זה, אני לא מכיר דמוקרטיה פרלמנטרית מערבית, בה קיימת השיטה שלנו היום, חוץ מהולנד.

מדוע מוצע זה? רק עקרונות ולא פירוט

השיטה במלואה? זה בדיוק לפי המצב הקיים היום. היום בחוק יסוד הכנסת, יש סעיף האומר: הכנסת תיבחר... העקרונות נמצאים בחוק יסוד, והפרטים בחוק הבחירות. לכן כך גם מוצע פה.

דובר על "מפה" ו"מפאי". כאשר יגיע

מועד קביעת המיפוי וקביעת הרשות שבידיה יופקד התפקיד הזה, אנחנו מציעי החוק, נעמוד על כך שהסמכות הזאת תהיה מופקדת בידי גוף שלכל הדעות יתחום את התחומים לפי קנה מידה אובייקטיבי.

לי נראה שאם נגיע לשיטה בה יהיו 18 איזורים, בכל איזור 5 נבחרים, ורשימה ארצית בה יבחרו 30 איש, אין צורך באחוז חסימה.

אשר לרוב של 61 קולות, אני מציע לסעיף (ד) של ההצעה, אשר הוכן על פי בקשת קבוצת חברי המועצה שה"כ קלינגהופר. הם טענו טענה צודקת, שאלמלא נכללה בהצעת חוק זו הפסקה הזאת, היה נוצר מצב שאחרי שהכנסת, ברוב של 61 קולות, קבעה את העקרונות; כאשר יבואו לכנסת עם חוק בחירות רגיל, לקבוע את מספר האיזורים ופי יתחום אותם וכו', זה יכול להתקבל ברוב רגיל. שה"כ קלינגהופר טען שלזה הוא לא מוכן ללכת. הוא רצה להבטיח שאותו מספר של 61 הדרוש היום לשינוי השיטה, יהיה גם דרוש בשלבים העתידיים כאשר נקבע את הפרטים בחוק הבחירות. הטענה היתה הגיונית, משכנעת, והכנסנו את הפסקה הזאת. כשם שדרושים 61 קולות היום, הם דרושים לכל דבר שהוא עקרוני, כמו מספר האיזורים, הרשימה הארצית והרשות שתקבע את האיזורים.

הפסקה הזאת הוכנסה ומקובלת על המציעים גם היום. שוכנענו שהיא דרושה, ואנחנו מגישים את ההצעה בצורתה הנוכחית.

מ. פרוש:

מה רע לכם כי אתם רוצים לשנות? נכון שיש שברירי סיעות מעצבנות, אבל גם אם הן מעצבנות, זה לא צריך להביא אותנו למצב שנרצה להתעלם ממפלגות קטנות עם אידאות מושרשות. אגודת ישראל רואה בשינוי שיטת הבחירות פגיעה חמורה מאד באג"י. אם בגיד שאג"י נפדחת בכמות שלה בכנסת, נטעה. האם יש מי שהוא שאיננו יודע את האידאות המושרשות העתיקות שאג"י מייצגת? האם יותר טוב יהיה למדינת ישראל אם אג"י לא תוכל להתבטא בכנסת? מה זה הזיק ליציבות ממשלת ישראל? אותו דבר לגבי סיעות קטנות אחרות. כמה הזיקו הסיעות הקטנות כי רוצים לחסל אותן עם השינוי הזה?

מה העדיפות של בחירות איזוריות? חקשר בין הכוחר לנבחר? נדמה לי שההוכחה הכוללת ביותר שהיתה יכולה להוכיח עד כמה במדינת איננו בתונים לקו של העדפת האיש על המפלגה, זה אם ניקח את הדוגמא של בן-גוריון. בן-גוריון היה ברשימה מסוימת ולפרות הפופולריות שלו, לפרות הזיקה שהיתה להפונני העם לאיש הזה, יותר מאשר אנחנו יכולים לקוות לזיקה איזו שהיא של העם לאיזו שהוא מנהיג - בכל זאת ראינו את התוצאות. העם הוכיח את עצמו כמשך 25 שנות המדינה. אם תעמיקו לחשוב, תשתחררו מזה. אנחנו רואים את זה כפגיעה בנפש הדמוקרטיה במדינת ישראל.

הובאו דוגמאות ממדינות אחרות, כמו אמגליה וארה"כ. אבל שם איזור אחד יותר גדול מאשר כל מדינת ישראל.

אני מלווה את המדינה בכל ההתפתחויות, ואני רואה בזה חומרה רבה אם תכיאו לכך שתוציאנו אותנו מהכלל שנקרא: בית הנבחרים של מדינת ישראל. זה לא יהיה טוב לנו ולא לכם. לכן אנו פונים אל המציעים ואומרים להם: חשבו אם לא כדאי להשתחרר ממה שהצעתם?

א. אנקוריון:

אינני נלהב להצעה, איל בגלל סיבות אחרות מאלו שנאמרו ע"י כמה מחברי הועדה, אני אתמוך בה. אודה שאני נשארתי חסיד של השיטה האיזורית האורבאנית. אינני רוצה את כל הפחדים שהועלו כאן. אם טובה השיטה שבה יש שתי מפלגות עיקריות במדינה כמו אנגליה עם 50 מיליון תושבים, ואם היא טובה לאמריקה עם למעלה מ-200 מיליון תושבים, אני לא חושב שהיא רעה למדינה של 3 מיליון תושבים. הויכוח הוא עקר. איננו יכולים לשכנע את המפלגות הקטנות להצטרף בעיני התמונה של 11 סיעות + 2 איננה מרהיבה ביותר, ואיננה היא הדמוקרטיה.

חוק לטפול בחולי נפש (תקון), תש"ל - 1970

פ. ביבי:
אני מבקש להביא לידיעת חברי הועדה את תוצאות הדיון שהיה בקריאה הפרלימנרית בוועדת המשנה, בדבר הצעת חה"כ נחושטן, לתיקון חוק לטפול בחולי נפש, שכולל שלושה סעיפים:

הצעת חוק אחת מבקש לשנות את ההגדרה של חולה האמורה בחוק החדש מהגדרת האומרת ש"חולה" - סובל ממחלת נפש; "חולה" - הסובל ממחלת נפש, או מלקוי בשכלו מלידה או כתוצאה ממחלת כל שהיא או כתוצאה מפגם גופני או כתוצאה מסבה אחרת כלשהי. סעיף שני בא לאפשר לבית המשפט להעמיד הליכים משפטיים המתנהלים נגד נאשם.

סעיף שלישי - חה"כ נחושטן ויתר עליו עוד בוועדת המשנה.

הסתבר לנו, (ש-א) ההגדרה המוצעת לנו איננה יכולה להיות בחוק לחולי נפש, מפני שאי אפשר לכלול בחוק קטגוריה של מפגרים ולהחיל עליהם אותם התנאים שבית המשפט יחיל לבני חולי נפש; וביחוד מה שנוגע לחקיקתו למוסד. אם נכניס את ההגדרה של "מפגר" לחוק חולי נפש, פירושו של דבר, כאשר יצווה בית המשפט על אשפוזו, זה יהיה במסגרת חוק לטפול בחולי נפש, וזה בודאי לא רצוי גם לפי חוות דעתם של היועצים של משרד הבריאות.

גם ההגדרה של סעיף 2 איננה נראית ליועצים המשפטיים וגם לא לאנשי משרד הסעד. לפי הצעת חה"כ נחושטן בסעיף 6, אחרי המלים "כי הנאשם אינו מסוגל לעמוד בדין מחמת היותו חולה", יבוא: "יצווה בית המשפט להעמיד את ההליכים המשפטיים המתנהלים נגד הנאשם וכך".

אנשי משרד המשפטים סבורים שלא רצוי שהתיקון יבוא כאן, משום שיש צורך להעמיד משפטים לא רק בקטגוריה זו של חולי נפש ומפגרים, יש גם קטגוריה אחרת שלא נכללה לא בחוק לחולי נפש ולא בחוק המפגרים, אלה אנשים שעקב תאונה סובלים מליקוי בשכלם, שינויים בעמוד השדרה וכו'. לכן ההצעה של אנשי משרד המשפטים היתה, שהתיקון צריך להיות בסעיף 14 לחוק הפלילי.

מכל האמור, מסמבר לוועדת המשנה שאי אפשר לקבל את ההגדרה בסעיף 1 ואת ההצעה של סעיף 2. סעיף שלישי נפל לפי הצעת המציע. נשאר רק הרעיון שיש צורך בתיקון. כולנו נוכחנו לדעת שיש צורך בשינוי שיכלול אי העמדה לדין גם של מפגר וגם מי שיש לו ליקוי בשכלו, הן בשעת ההליכים המשפטיים והן בשעת כבוע העבירה.

משום כך, היות ואין בסמכות הועדה לכנות חוק שלם גם בשם זה וגם בסעיפיו רק מפני שיש גרעין של הרעיון בהצעת החוק, אין לנו הסמכות לעשות זאת. משום כך הצעתי למציע שהוא בעצמו יקח בחזרה את הצעת החוק ויביא הצעת חוק אחרת שתתאים לחוות הדעות שנשמעו לוועדה. המציע לא סבר שיעשה כן. משום כך לא היתה בידינו ברירה אלא להמליץ בפני הועדה שהצעת החוק במתכונתה זו לא תתקבל.

י. ארידור:
מן הראוי, כאשר יו"ר ועדת המשנה מביא דבר כזה, שיוזמן חה"כ נחושטן ויאמר מה שיש לו.

ברגע שמוטכם שהדבר טעון תיקון,
ואם צריך לתקן לא במסגרת הצעה זו אלא במסגרת אחרת, האם נמשיך
בגרימת עוול שעליו התריע בית המשפט העליון, רק משום שהמציע
לא כיוון לתיקון הדרוש בדיוק? אם כן, אפשר לתקן את התיקון הדרוש.

אינני רואה שום מניעה לעשות את התיקון
הדרוש בחוק אחר. הרעיון ברור, רק צריך לתת לו ביטוי משפטי אחר.
אני מציע לדון על זה בנוכחות חה"כ נחושטן,

ח. צדוק:
אינני מתנגד לכך שהמציע יוזמן. אני
חושב שכדאי, בתקופת הזמן עד הדיון,
לשכנע את המציע שהוא, ועוד חברים שהם שותפים לרעיון, יגישו הצעת
חוק. כאשר ההצעה תונח על השולחן ותוגש, נדמה לי שאפשר, אגב כך,
לתת לחה"כ נחושטן, את כל הקרדיט כמי שהעלה את הרעיון.
זה יקדם את העניין יותר מאשר הדיון הפרוצדורלי איך צריכה הועדה
לדון.

מ. ביבי:
במהלך הדיון הסתבר שלאנשי משרד הסעד
יש הצעת תיקון שבו יתוקן חוק המפגרים
וזה יכסה את הסוגיה הזאת. מצד שני, שמעתי מאנשי משרד המשפטים שהם
מכינים הרחבה של סעיף 14 שיחול על אי העמדתו לדין של מי שלקוי
בשכלו. אם שני הדברים האלה יבואו, כמעט לא יהיה לי, ולחברי ועדה
אחרים, מה להציע.

כאשר למציע, אתמול בוועדת המשנה הוא
הציע שאותה הקטגוריה של לקויים בשכלם תיכנס לתחום של חולי נפש.
הועדה לא יכלה לקבל את זה, כי יש לזה גם תוצאות בדרכי הספול.
אי אפשר להכניס איש לקוי בשכלו למוסד לחולי נפש. לכן לא יכולנו
לקבל את ההצעה. המציע הכיר בקשיים שנובעים מהצעתו.

היו"ר י. גולדשמידט:
הועדה הכירה בצורך תיקון. חה"כ נחושטן
אמר כל מה שרצה לומר. אם היינו מזמינים
אותו לכאן, היינו מבטלים את הדיון של ועדת המשנה, כי היינו
חוזרים על מה שנאמר בוועדת המשנה. לכן אינני רוצה לקפח חבר-כנסת
כל שהוא שמציע הצעה חשובה, אלא מפני שאם נזמין אותו, אין טעם
להביא הצעות חוק פרטיות לוועדת המשנה, אלא להביאם למליאה בלבד.

י. ארידור:
אני רוצה, יחד עם חה"כ נחושטן, ועם חברים
אחרים, למצוא את הדרך המתאימה לתיקון.

היו"ר י. גולדשמידט:
אני מטיל ספק בכך אם זה יהיה מעשי ללכת
בדרך שהציע חה"כ צדוק. המציע לא ידע
את ההכנות שנעשו בחקיקה הממשלתית, ע"י צפצום האטריות הפלילית
לפי סעיף 14 של החוק, והצעת חוק המפגרים של משרד הסעד. לכן
אין למצוא מקום הולם להצעה הזאת לאור היוזמות האחרות. אילו
היוזמות האחרות היו רחוקות מאד מסיכויי הגשמה בחקיקה, היתה
ועדת המשנה משתכנעת שעד שזה יהיה, נקבל את ההצעה של חה"כ נחושטן.
אבל היות וב"כ משרד המשפטים ומשרד הסעד טענו שיש סיכוי סביר
שהחקיקה שנמצאת כהכנה לגבי חוק המפגרים בעיקר, תובא לכנסת הזאת,
לא יעבור הרבה זמן עד שיהיה תיקון שלם. לפעמים גם מוצאים אפשרות
להכיר בזכותו של חבר מציע, אם הצעתו משתלבת בחקיקה הממשלתית.
קרו כבר דברים כאלה. אני ברצון מעביר את ההצעה הזאת לחה"כ נחושטן,
אבל את זה צריך לבדוק עם ב"כ משרד המשפטים ואז להחליט איך לנהוג.

י. ארידור:
אני חשבתי שחוסר הזקמתו של חה"כ נחושטן
נבע מטעות או שכחה. הועדה באה בעמדה
אחת נגד הצעתו, ומן הראוי לתת לו זכות לשכנע את הועדה כולה
בכונות הצעתו. אי אפשר לקבל את הנימוק שבמשרד המשפטים או הסעד
מגישים הצעה. זה רק מחזק את הטענה שהדבר טעון תיקון, אם
לאחר היוזמה של חה"כ נחושטן דנים ביוזמה אחרת, כצורה כזאת אפשר
לחטל כליל את היוזמה של הצעות חוק. משרד המשפטים והסעד צריכים
להצטרף ליוזמה של חה"כ נחושטן. הנימוק הזה צורם ממש.

ב. הלו"ר:
גם אני חושב שזה נהוג ששומעים את המציע.
ועדת המשנה מכינה הצעות בלא מחליטה
אם הועדה מחליטה לחיוב, התפקיד שלה לעבד פרטים ולהציע גופח; אבל
אם היא מחליטה נגד, חייבים לשמוע את המציע.

היו"ר י. גולדשמידט:
בעיני אין זו שאלה עקרונית אלא שאלה
של יעילות העבודה. אני מניח שגם
חה"כ ביבי לא יתנגד לקיים דיון חוזר על אותו דבר בהשתתפותו של
המציע. התקדים הזה יביא לידי כך שנשקול יפה אם יש טעם להעביר
הצעות של חברי-כנסת לוועדת המשנה. התקדים היה שועדת המשנה השאירה
לפעמים כמה סעיפים שעליהם דנה הועדה, אבל לא כולם.
אין הדבר כך שמי שהוא רוצה לכפות רצונו
של ארבעה חברים על תשעה-עשר חברים. אם יש תביעה של חברים להזמין
את חה"כ נחושטן, אני מוכן לעשות זאת.

א. אנקוריון:
אם לא היה נוהל כזה, אני חושב שבמקרה
כזה הנוהל השוב דורש שחבר-כנסת שהיה
המציע, יוזמן לוועדה. זה איננו סותר את מה שאמרת לגבי רויזיה
כללית של כל הסעיפים. גם אני בדעת היו"ר שלא צריך לדון על כל
הסעיפים.

היו"ר י. גולדשמידט:
אנחנו ננהג לפי הנוהל הזה.

ה ו ח ל ט

להזמין את חה"כ נחושטן לדיון בחוק לטפול
בחולי נפש (תקון), תש"ל - 1970.

הישיבה ננעלה בשעה 11.00